

QUADERN DE L'ALUMNE

Elisa Beneyto Gómez i Lluís Vidal Pérez

VICENT PASCUAL PASTOR
L'ÈSPLÈNDOR DE L'ARQUITECTURA

150^é ANIVERSARI

ALCOr (1865-2015)

© Textos: Elisa Beneyto Gómez i Lluís Vidal Pérez

© Fotografies: Els autors, l'EPSA i Tourist Info Alcoi

Revisió lingüística: Joaquim Victoriano Lavinya (Gabinet Municipal de Normalització Lingüística)

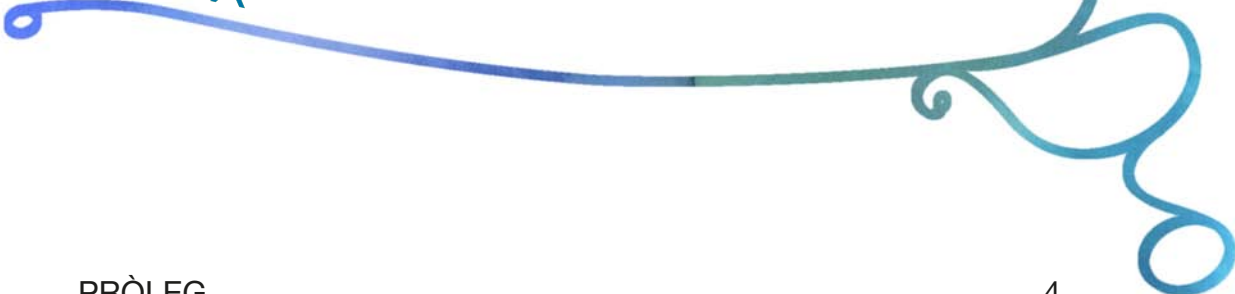
Disseny, maquetació i il·lustracions: Esperança Martínez

Edita: Ajuntament d'Alcoi (Arxiu Municipal)

Coordinació: Josep Lluís Santonja

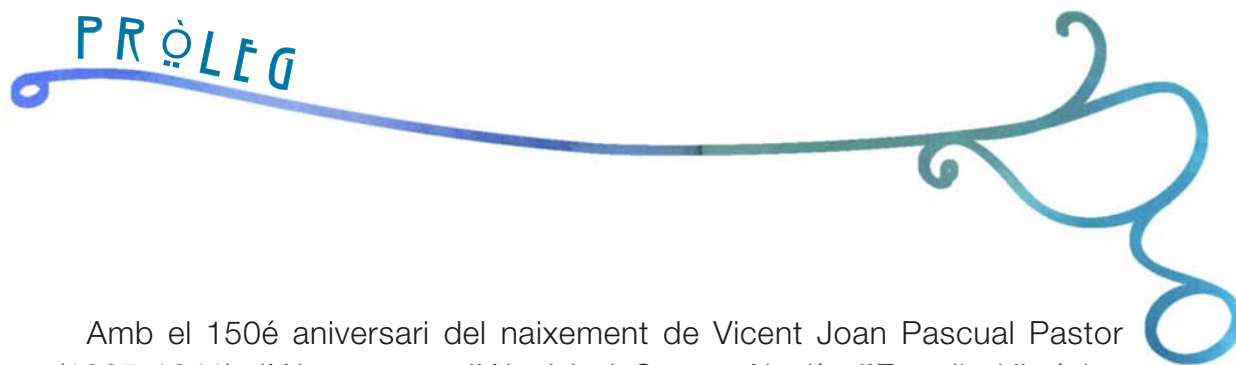
Agraïments: Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics (CAEHA), Tourist Info Alcoi,
Jacqueline Charron, Jorge Doménech, Juan José Moya, Crispina Ruiz,
Rafael Silvestre i Mª Lutgarda Vañó

ÍNDEX

PRÒLEG	4
INTRODUCCIÓ	5
UNA VIDA DEDICADA A L'ART	6
QUÈ ÉS L'ARQUITECTURA?	8
ELS ESTILS ARQUITECTÒNICS	10
EL MODERNISME A ALCOI	12
UNA ARQUITECTURA PER A TOTS	16
EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC	20
RUTA PER ALCOI	23
BIBLIOGRAFIA	24

Amb el 150é aniversari del naixement de Vicent Joan Pascual Pastor (1865-1941), l'Ajuntament d'Alcoi i el Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics (CAEHA) han volgut afegir-se a aquesta commemoració mitjançant un cicle de conferències, una exposició i l'edició d'aquesta unitat didàctica.

Arquitecte prolífic i prohom de la vida local alcoiana a cavall dels segles XIX i XX, l'objectiu d'aquest quadern didàctic és apropar-lo a la societat del XXI, especialment als xiquets i adolescents, amb la finalitat que puguen apreciar i valorar la seua producció arquitectònica i, en definitiva, el patrimoni comú.

A la unitat hem volgut tractar tant la vida i obra de Vicent Pascual com l'ampli concepte de l'arquitectura i els seus estils, amb especial atenció al Modernisme per la seua significació i per formar part Alcoi de la Ruta Europea, on era inevitable aproximar-nos també a l'altre introductor d'aquest corrent artístic a la ciutat, Timoteu Briet.

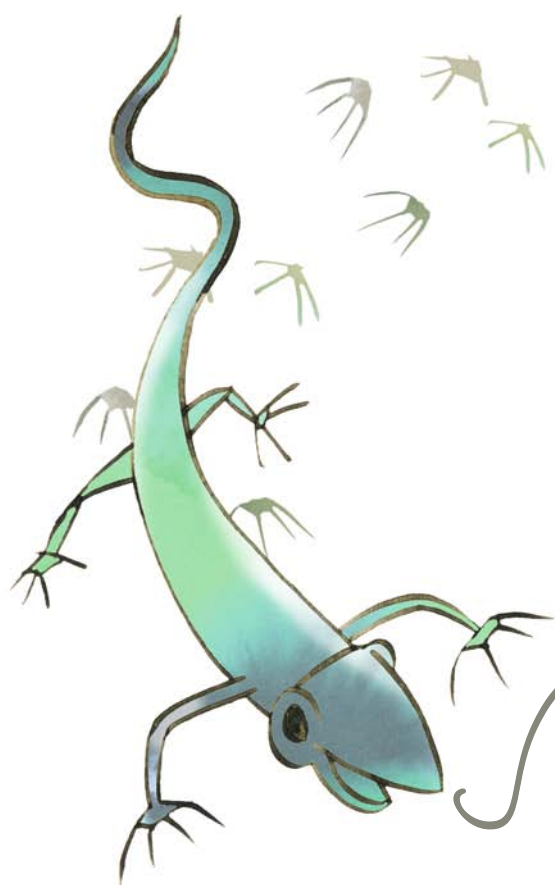
Tampoc no hem volgut oblidar-nos de la qüestió social, i de l'especial preocupació del nostre arquitecte per millorar les condicions de vida de les classes treballadores. En aquest sentit, ben significatiu és el conegut discurs que pronuncià en la inauguració del curs 1899-1900 de l'Escola d'Arts i Oficis, del qual tan sols hem inclòs un extracte a la unitat, però que figura complet com a annex al quadern del professorat per si es vol treballar amb major profunditat.

En darrer terme, era necessari tractar conceptes com la valoració i conservació del patrimoni històric i artístic, sempre des de la perspectiva de les mateixes obres de Vicent Pascual; i, per descomptat, considerem imprescindible una eixida extraescolar del centre educatiu per conèixer de primera mà l'objecte d'estudi, amb l'avantatge de trobar en un curt recorregut pel centre d'Alcoi un ampli mostrari de la seua producció, que pot ser el remat perfecte a la visita de l'exposició al Centre Cultural Mario Silvestre.

Confiam que aquesta eina podrà servir als docents per aproximar els alumnes al seu entorn més immediat, al mateix temps que aprenen a respectar el patrimoni històric i artístic.

INTRODUCCIÓ

Hola, xiquetes i xiquets, sóc Cueta, la sargantana de la "Casa del Pavo", i ara us acompanyaré en aquest recorregut per la vida i l'obra del meu vell amic, l'arquitecte Vicent Pascual.

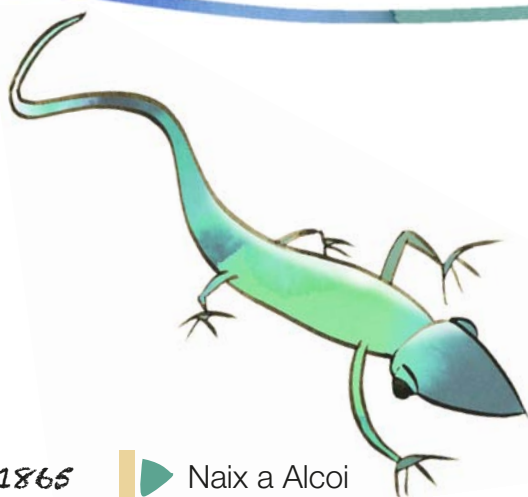
A les acaballes del segle XIX, Alcoi s'havia convertit en una ciutat plenament industrialitzada. Imagina els carrers del centre plens de gom a gom, amb homes, dones i xiquets que es dirigeixen a la seua faena o a les seues tasques quotidianes, mentre pertot arreu se sent el soroll dels telers i de les sirenes de les fàbriques.

Vicent Pascual, un jove arquitecte que acaba de finalitzar els seus estudis a Barcelona, passeja pensant en plànols, geometria... i de cop s'adona que l'Alcoi que va deixar fa uns anys ha crescut moltíssim, i els vells edificis no es corresponen amb les necessitats d'una ciutat que necessita serveis moderns. Veu burgesos que volen millorar les seues cases i fàbriques, però també escolta queixar-se els treballadors de les dolentes condicions de salubritat amb què conviuen, i sap que ha triat l'ofici correcte.

Podreu ajudar Vicent Pascual a fer
realitat el seu somni?...

UNA VIDA DEDICADA A L'ART

Vicent va viure 76 anys, i no va parar de treballar en cap moment, era molt faener! Ací teniu un resum de la seua vida i les obres que coneixerem en aquesta unitat.

- 1865 ► Naix a Alcoi
- 1870 ► Comença a anar a l'escola
- 1882 ► Obté el títol de Batxiller en Arts a Alacant
- 1883 ► Ingressa a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona
- 1890 ► Obté el títol d'Arquitecte i torna a Alcoi
- 1891 ► És nomenat Arquitecte Municipal d'Alcoi
- 1893 ► Guanya la plaça de professor a l'Escola d'Arts i Oficis
- 1903 ► Es compra el primer cotxe que hi ha a Alcoi
- 1906 ► "Casa d'Escaló"
- 1908 ► "Casa del Pavo"
- 1909 ► És elegit Alcalde d'Alcoi
- 1912 ► Convent de les Esclaves
- 1916 ► Es casa amb Elena Pérez Gisbert
- 1917 ► Naix el seu primer fill, en tindrà tres més. Fàbrica de Carbonell
- 1922 ► Fàbrica de Ferràndiz
- 1923 ► Cases obreres de la Uixola
- 1930 ► Es jubila de professor
- 1941 ► Morirà envoltat de la seua família

1. Ara que coneixes un poc més de la biografia de Vicent Pascual, t'atreviries a crear el teu propi eix cronològic? Recorda que has de col·locar els fets més importants de la teua vida. Completa'l també amb algun dibuix.

Anys	Fets destacats
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

QUÈ ÉS L'ARQUITECTURA?

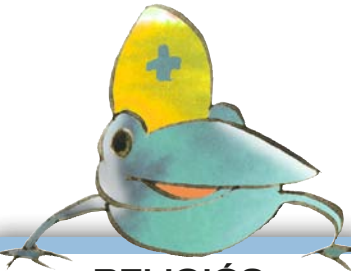
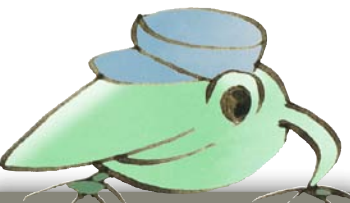
Saps que l'arquitectura és un art com la pintura o l'escultura? Però, a més, té altres funcions pràctiques.

Segons la seua utilitat, històricament l'arquitectura s'ha dividit en tres tipus:

- ✓ **CIVIL:** funcions d'habitatge, de treball, recreatives, de serveis...
- ✓ **RELIGIOSA:** funcions de culte, funeràries i de retir espiritual.
- ✓ **MILITAR:** funcions defensives o d'aquartermament.

2. Ajuda Cueta a saber en quin requadre va cada edifici:

 CIVIL	 RELIGIÓS	 MILITAR

Temple

Castell

Fàbrica

Casa

Pont

Tomba

Torre

Muralla

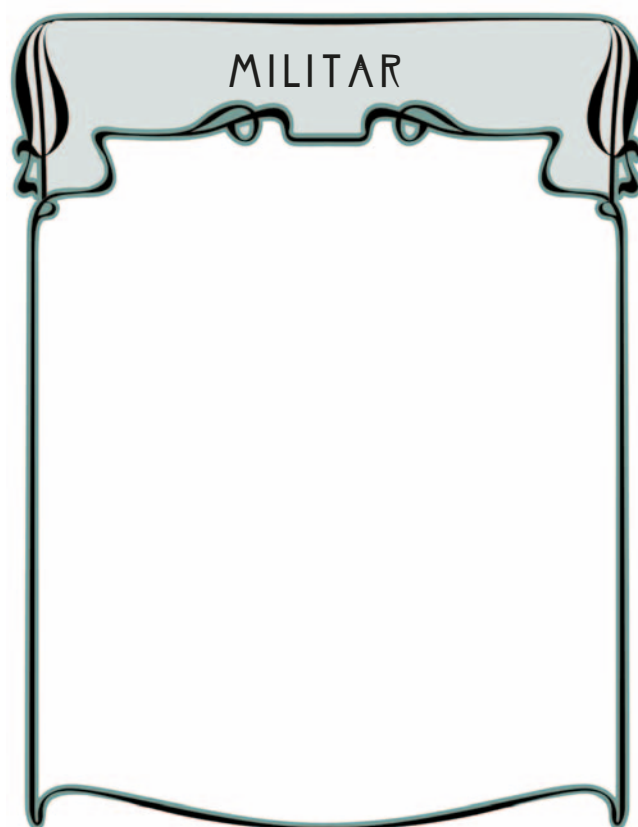
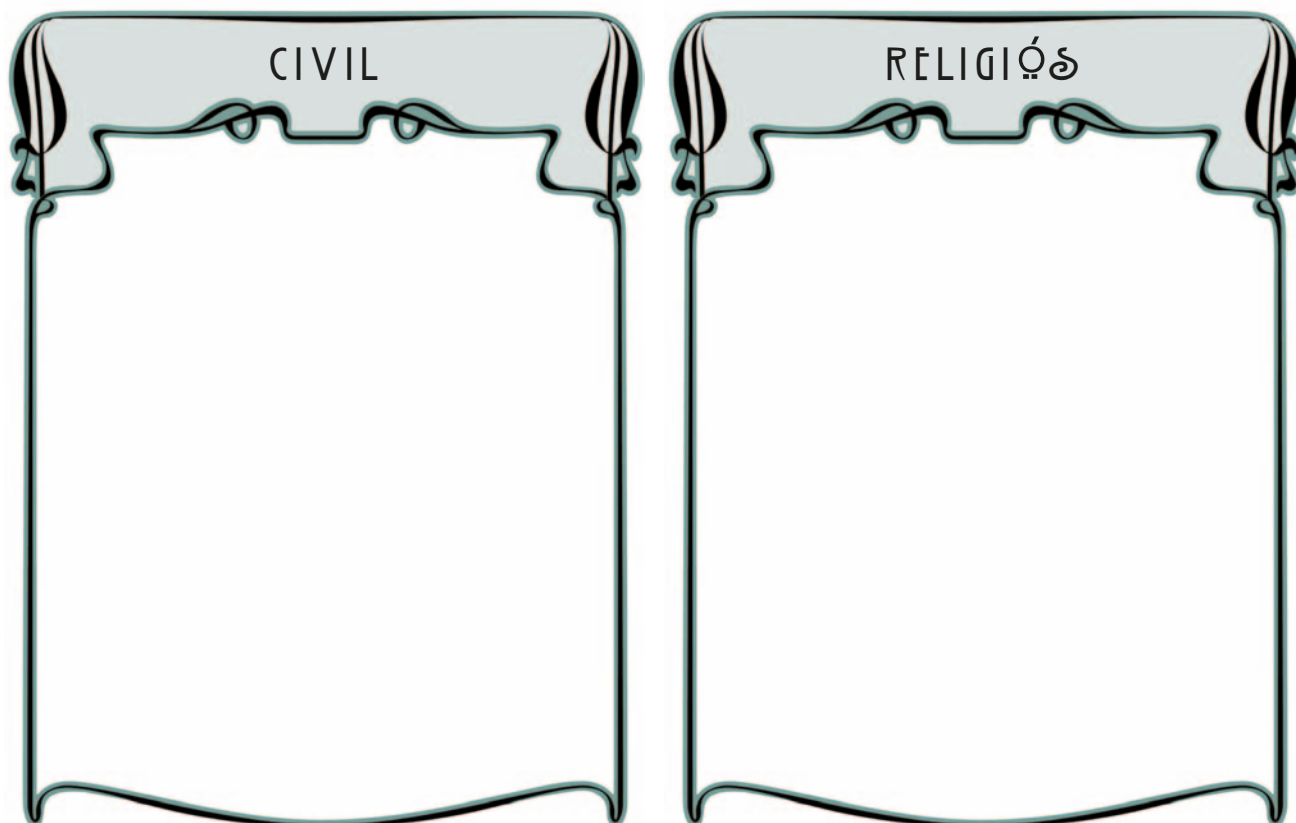
Convent

Caserna

Centre Comercial

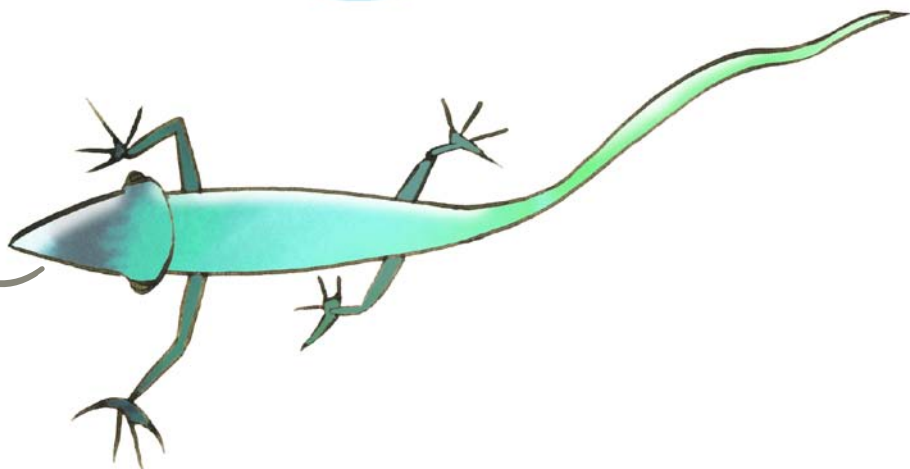
Monestir

3. Sabries dibuixar un exemple de cada tipus d'arquitectura? Pot ser d'on tu vius o inventat.

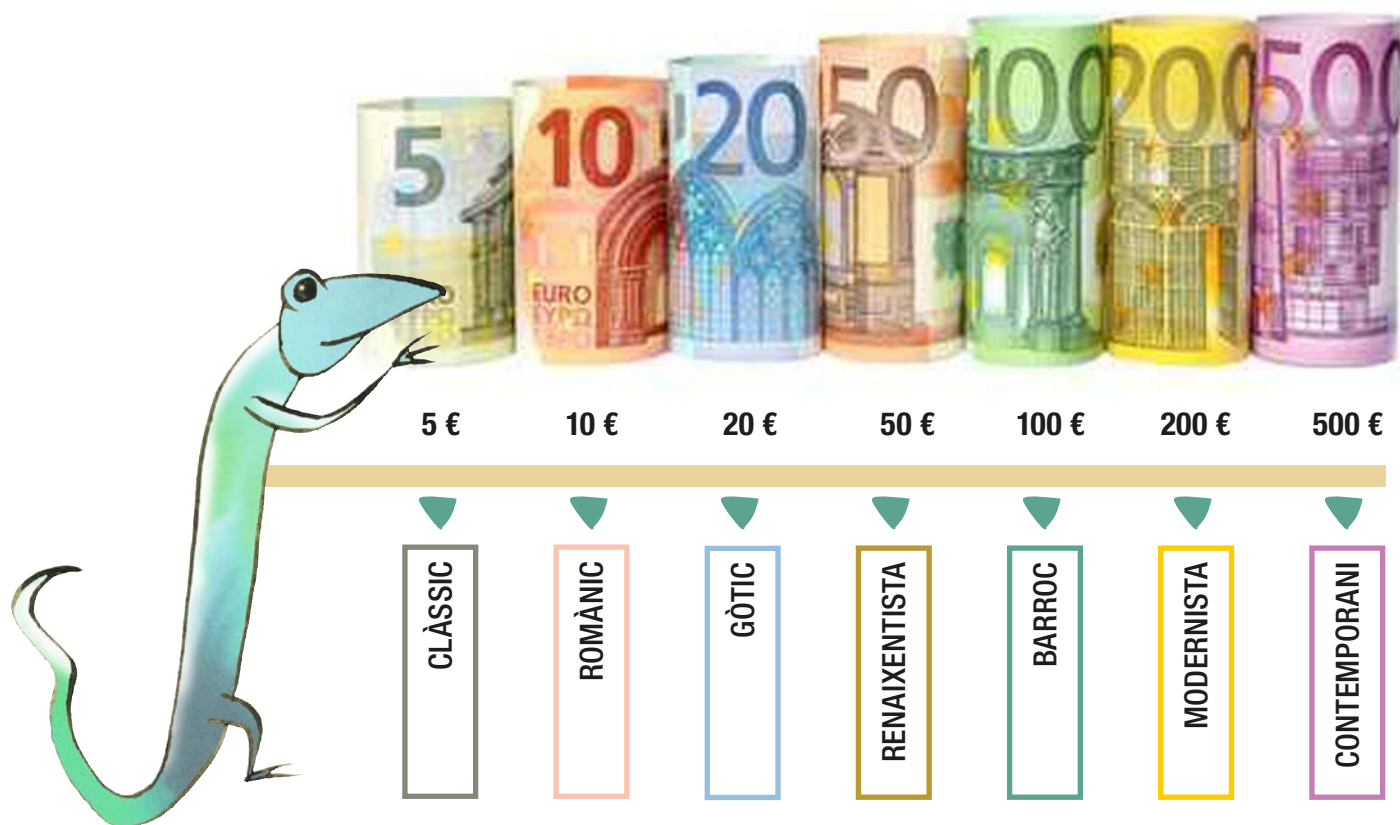

ELS ESTILS ARQUITECTÒNICS

L'arquitectura també es vesteix a la moda com tu i com jo, i a cada època li correspon el seu estil.

Al món hi ha hagut molts estils artístics al llarg de la Història, però tan sols coneixerem els que tenim més a prop, els mateixos que apareixen als bitllets d'euro. Comprova-ho!

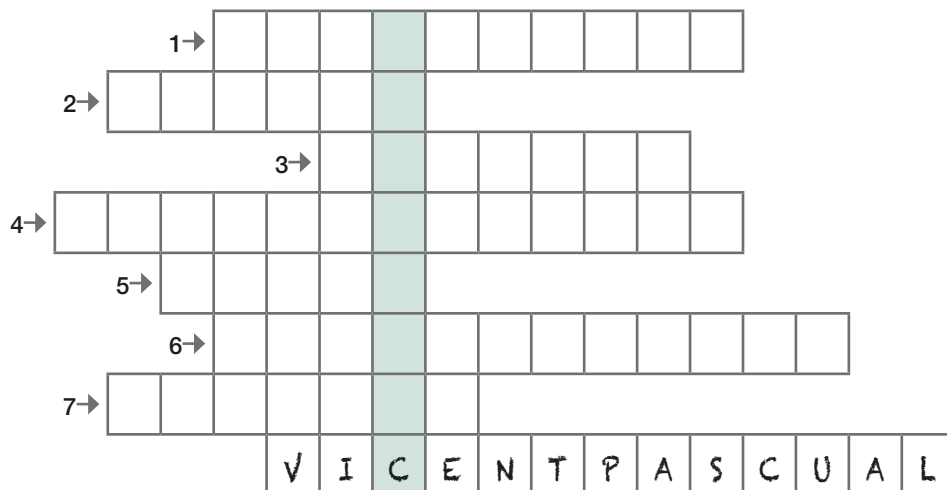
4. Quants diners té Cueta! Sabries calcular quants euros són en total?

..... €

5. Vicent Pascual també va treballar molt amb un altre estil. Has de descobrir quin és després de completar els mots encreuats amb el nom dels que ja coneixes. T'ajudaran les definicions següents:

1. _____: finals del segle XIX i principis del XX, utilitza nous materials com el ferro i s'inspira en la natura.
2. _____: segles XVII i XVIII, està molt decorat i sol emprar formes ondulants.
3. _____: el van utilitzar els grecs i els romans a l'Antiguitat, en aquest s'inspira quasi tota l'arquitectura posterior.
4. _____: segles XV i XVI, apareix a Itàlia i es deia que tornava a nàixer l'Antiguitat clàssica.
5. _____: segles XII al XV, es reconeix pels seus arcs apuntats i els vitralls de colors que podem veure en moltes catedrals.
6. _____: és l'art actual dels segles XX i XXI, n'hi ha moltes variants.
7. _____: segles X al XIII, recupera els arcs de mig punt que feien els romans i té poca decoració.

Després d'haver mesclat tots els estils, col·loca la paraula secreta que ha aparegut en vertical per a descobrir la seua definició:

- L'estil _____ s'utilitza als segles XIX i XX, i es caracteritza per combinar elements arquitectònics d'altres èpoques.

EL MODERNISME A ALCOI

Alcoi pertany a la Ruta Europea del Modernisme, com pots veure al mapa, i això és en gran part gràcies a les obres de Vicent Pascual, però també del seu amic i company Timoteu Briet.

6. Encercla on és Alcoi al mapa, i després localitza les quatre ciutats més llunyanes. Podries buscar a quins països pertanyen?

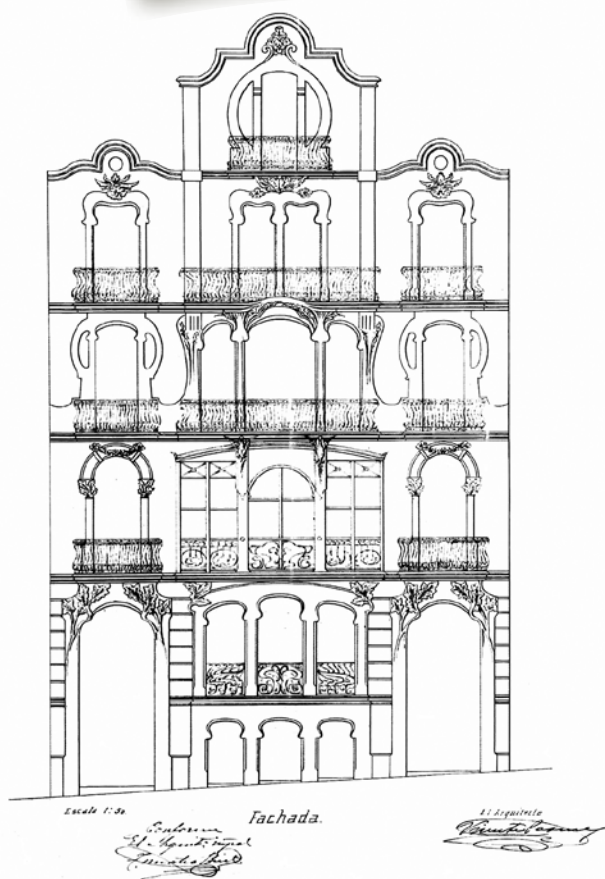
-
-
-
-

Quines altres ciutats valencianes són també modernistes?

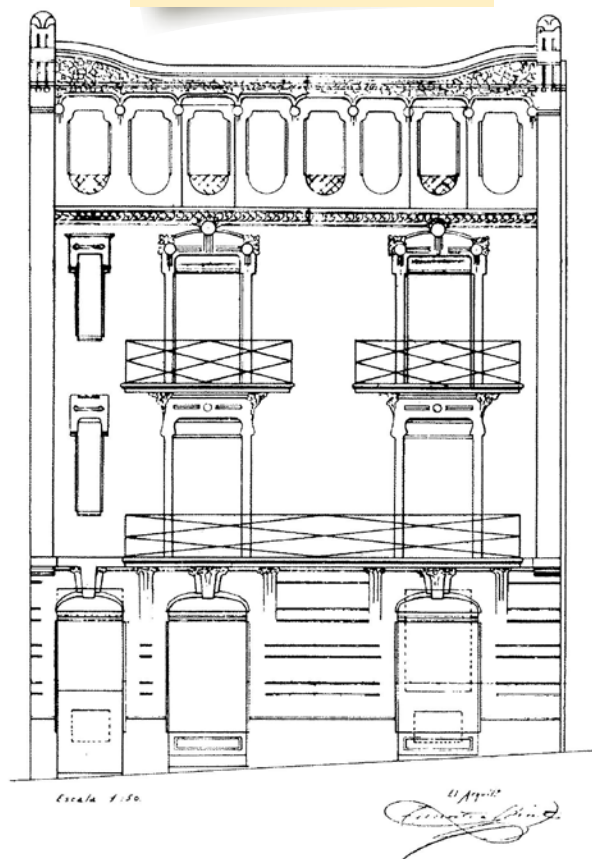

A Alcoi podem trobar dues variants del Modernisme: l'**Art Nouveau**, que va arribar des de França i Bèlgica i es caracteritzava per unes formes ondulants i exòtiques; i el **Sezession**, amb una tendència més geomètrica i lineal, que provenia d'Àustria i Alemanya. Ambdós estils s'ornamentaven amb elements simbòlics provinents de la natura, i en podem trobar dos exemples al carrer de Sant Nicolau, molt prop l'un de l'altre... Vols conèixer-los?

"Casa del Pavo"

"Círculo Industrial"

7. Cueta ha trobat a l'Arxiu Municipal els plànols originals de les façanes de la "Casa del Pavo", obra de Vicent Pascual, i del "Círculo Industrial", de Timoteu Briet. Observa'ls amb atenció:

Quina penses que es correspon amb l'*Art Nouveau*?

I amb el *Sezession*?

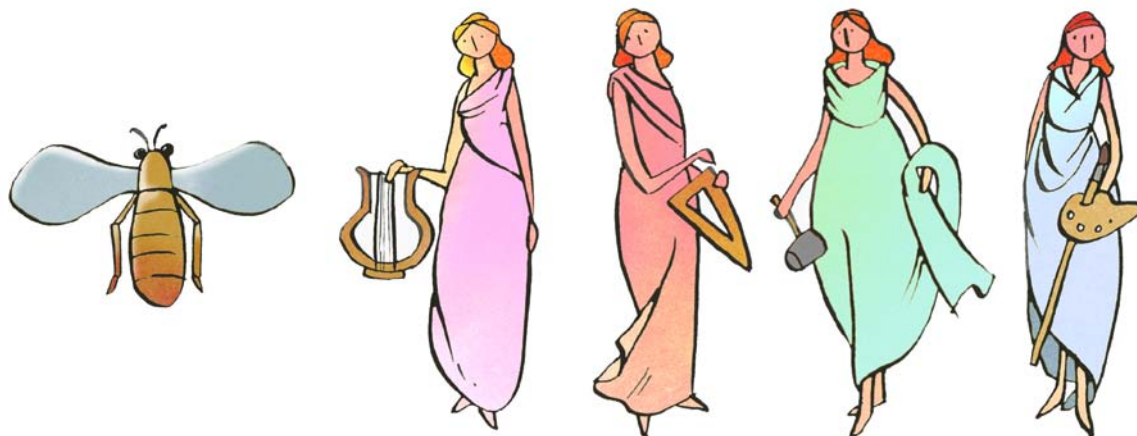
En què t'has fixat per a atribuir un estil a cada una?

.....

.....

.....

8. A continuació ens detindrem en el simbolisme dels elements decoratius de les dues façanes. Els símbols són objectes o éssers vius que s'utilitzen per a representar conceptes difícils d'explicar. Observa els dibuixos i tracta de completar-ne les definicions. Podràs localitzar les paraules que hi falten a la sopa de lletres:

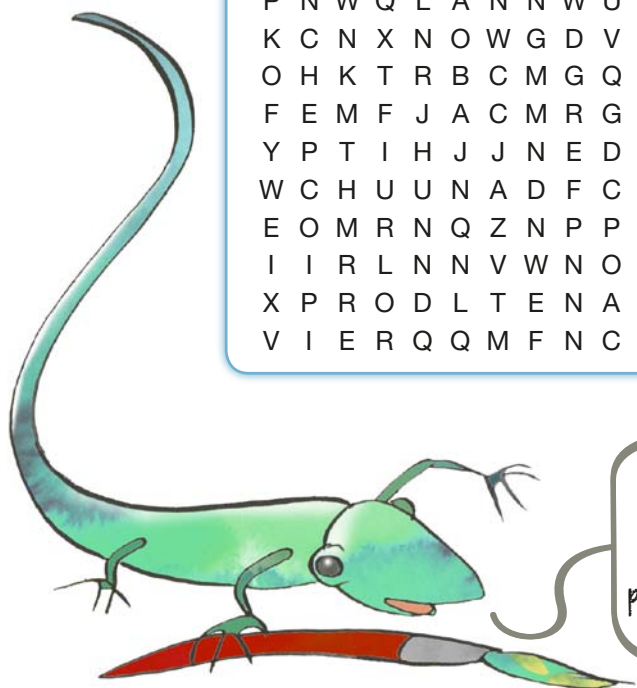

Al **"CÍRCULO INDUSTRIAL"** apareix diverses vegades l' _____, que representa el treball en equip i la indústria. Va acompanyada, al coronament superior de l'edifici, de quatre Muses, divinitats femenines que porten objectes relacionats amb les quatre arts. La Musa de la _____ fa sonar una lira, mentre que la de l' _____ porta un escaire, i és la preferida de Vicent Pascual. La de l' _____ utilitza un martell per donar-li forma a les figures; i, finalment, la que sosté una paleta i un pinzell és clar que representa la _____.

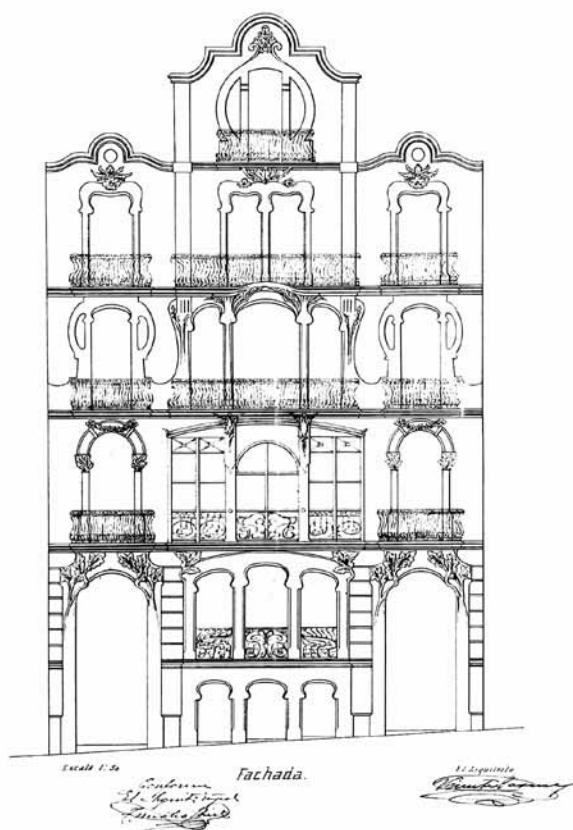

A la **"CASA DEL PAVO"** trobem Cueta a la porta, simbolitza la saviesa i la sort i és una _____. L'animal que dóna nom a la casa és un _____, i representa la saviesa i la immortalitat. L'_____ que està a punt d'enlairar-se també es relaciona amb la immortalitat i la fidelitat; i, finalment, el _____ és el símbol universal de la pau.

M C F H B T L S Y C T O H N E A Y O Q F C A A N L
 C D B X B Q H A Z K G V P D W R P Y G I O J C F S
 D K J S F F T H N A P Y E L S U K P Y C I J A Z V
 D P M D A R G Q Z A K F R M B T A P R W Z N L Q B
 X Y Q O W X Y Z Q H T C C M R L N X A P F J L C S
 P N W Q L A N N W U Q N V S Z U H P F O L Y E N N
 K C N X N O W G D V S C A U Q C D Z C H H N B V H
 O H K T R B C M G Q V E U G K S X W R D A P A N L
 F E M F J A C M R G Z J X U R E J H B N G I Q L Q
 Y P T I H J J N E D G Z D K X A Z K A L M N T A Q
 W C H U U N A D F C O E N P P M S G G E V T B T V
 E O M R N Q Z N P P W F O C W N J M T U M U N N L
 I I R L N N V W N O O H R K G W Y N V Z A R U R L
 X P R O D L T E N A A R U T C E T I U Q R A N Y H
 V I E R Q Q M F N C U O Z D F M U S I C A F Q O U

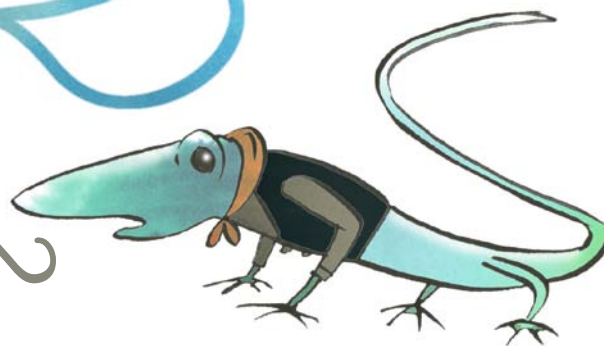

Sabies que a la "Casa del Pavo" vivia un pintor
 molt famós? Es deia Ferran Cabrera, i va ajudar
 Vicent a completar-ne la decoració. Compara el
 plànol d'abans de la façana amb aquesta foto i hi
 veuràs les diferències.

UNA ARQUITECTURA PER A TOTS

A Vicent sempre li van preocupar les condicions de vida de la classe obrera, i així ho va dir en un famós discurs.

9. Llig el fragment del discurs que Vicent Pascual va pronunciar a l'Escola d'Arts i Oficis per a la inauguració del curs 1899-1900:

“Dedicadas estas Escuelas a la instrucción del obrero, nada más natural y lógico que hablar aquí de algo que al mismo se refiera (...). Construido Alcoy entre dos ríos que le sirven de valla **infranqueable**, no le ha sido posible extenderse en sentido horizontal, habiéndose construido las calles, aunque rectas, muy estrechas y las casas muy altas, siendo de cuatro y cinco pisos la generalidad, con **carencia** absoluta de patios de ventilación en el interior de las manzanas. Quien como el que os dirige la palabra, por la profesión que ejerce, se ve precisado a visitar con frecuencia las viviendas de las que tratamos, no puede menos que salir con el ánimo tristemente impresionado, al ver **hacinadas** muchas familias en sitios en los que ni hay luz ni aire suficiente para la respiración (...). Agréguese a las malas condiciones apuntadas, el abandono de muchos de los propietarios, que, unas veces por **incuria**, otras por falta de medios económicos, las dejan abandonadas y no introducen en ellas las reformas que un principio humanitario exige, viéndose en muchas de ellas que para todos sus habitantes no existe más que un solo **retrete** sin comunicación con la alcantarilla, con establos donde permanecen depositadas las **inmundicias** durante muchos días, sin más desagües que un inmundito pozo negro (...). Es preciso que la **piqueta** entre sin contemplación de ninguna clase, y reduzca a polvo esos inmundos edificios, que, más que viviendas de hombres, semejan **pocilgas**”.

🌀 Busca al diccionari les paraules en negreta, ordena-les alfabèticament i escriu el seu significat:

—

.....

—

.....

—

.....

—

.....

—

.....

—

.....

—

.....

—

.....

🌀 Reflexiona i respon a les qüestions següents:

— De què parla el discurs?

.....

.....

.....

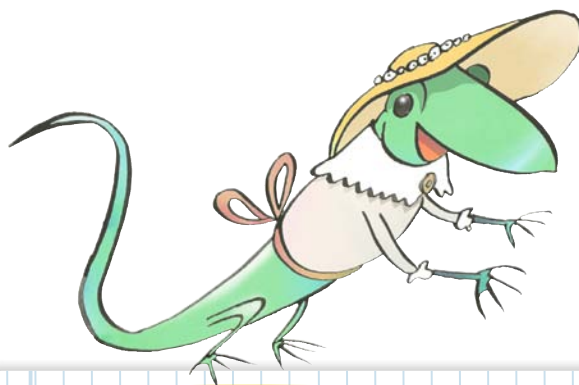
— Què és el que demana Vicent Pascual?

.....

.....

.....

Per això, va idear cases més dignes per als obrers, encara que les diferències amb els burgesos continuaven sent grans.

CASES OBRERES DE LA UIXOLA

Any: 1923

Estil: arquitectura popular

Tipologia: edifici civil, habitatge obrer de lloguer

Ubicació: carrer Mossèn Cirilo Tormo, 10

Estat actual: manté el seu ús com a vivenda

CASA D'ENRIQUE GARCÍA PEIDRO "ESCALÓ"

Any: 1906

Estil: modernista

Tipologia: edifici civil, habitatge burgés i oficina

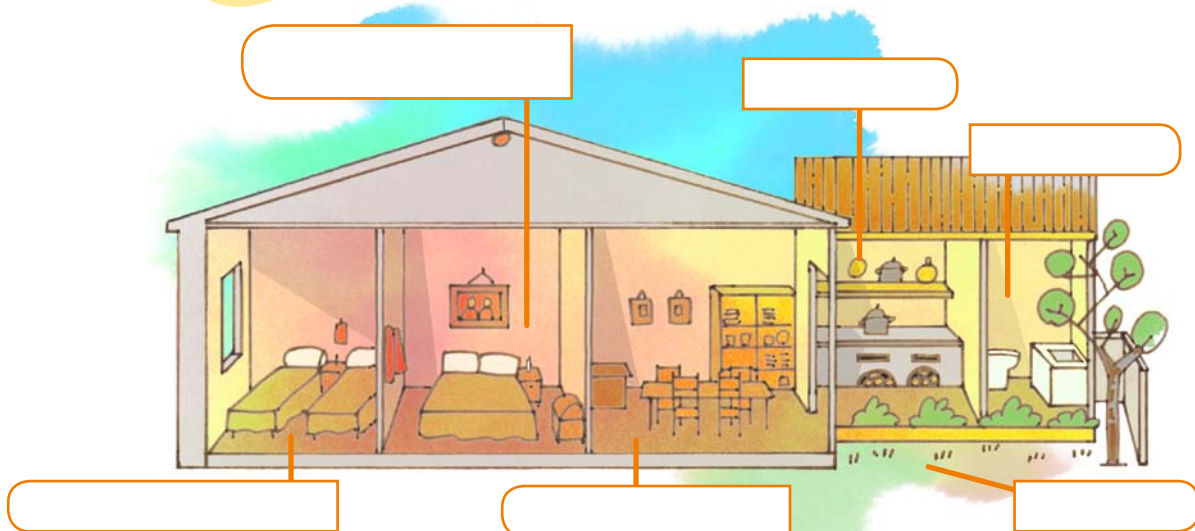
Ubicació: carrer Joan Cantó, 2

Estat actual: s'utilitza com a Conservatori Municipal de Música i Dansa

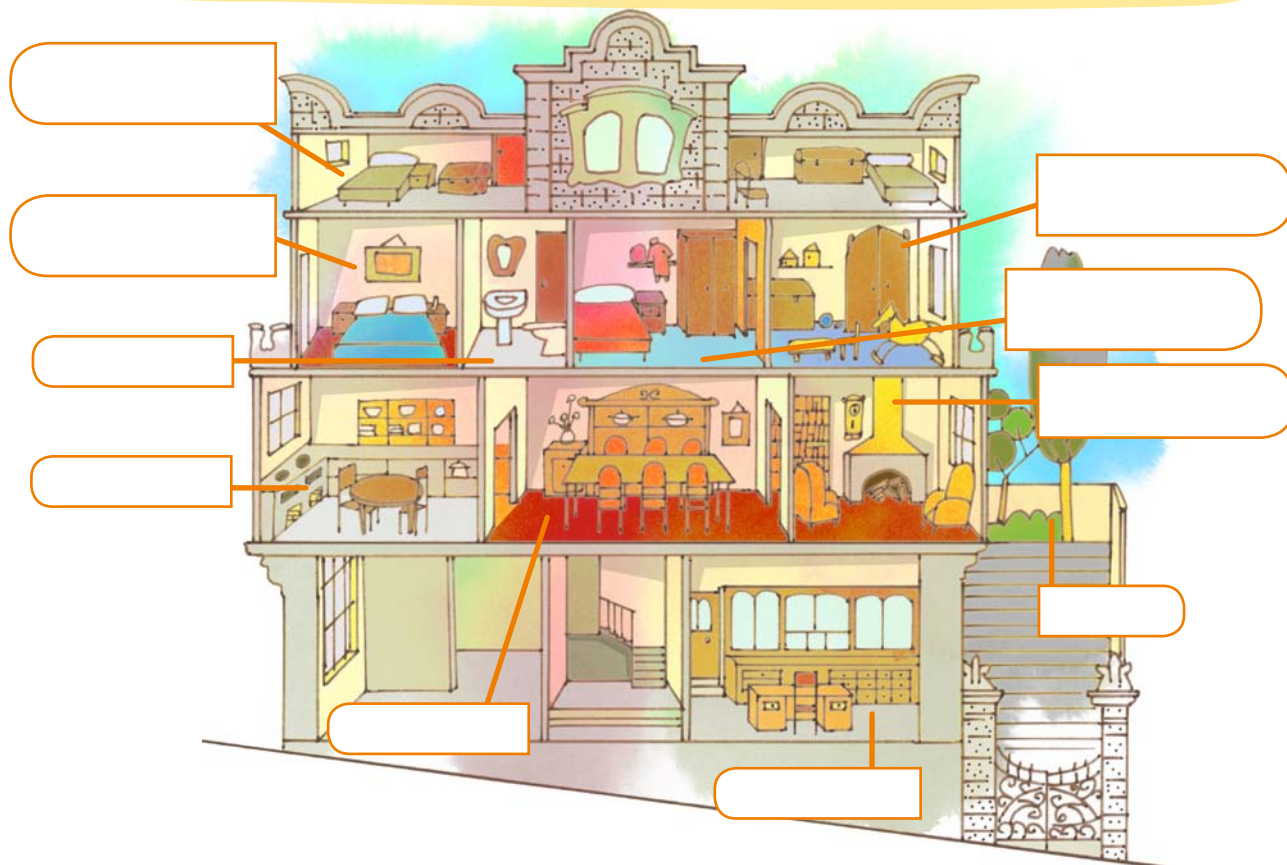

10. Observa l'interior de la casa obrera i la casa burgesa, i col·loca a la cartel·la corresponent el nom de cada estança:

Cuina • Menjador • Habitació principal
Habitació secundària • Pati • Excusat

Cuina • Menjador • Habitació principal • Habitació del xiquet • Jardí
Habitacions dels criats • Sala d'estar • Despatx • Sala de jocs • Lavabo

EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

El patrimoni arquitectònic és aquell que ens pertany a tots, perquè té un valor històric o artístic i mereix ser conservat. Per desgràcia, no sempre ho fem així.

CONVENT DE LES ESCLAVES

Any: 1909

Estil: eclèctic

Tipologia: edifici religiós, col·legi i convent

Ubicació: cantonada dels carrers Goya i Roger de Llúria

Estat actual: desaparegut

Fixa't com era abans aquest edifici a la fitxa, i després observa el que hi ha ara al mateix lloc. Com ha canviat!

11. Llig la notícia de l'enderrocament de l'edifici i emplena la fitxa:

CIUDAD, miércoles, 11 de abril de 1979

local

Página 4

Escribe: CLIMENT VAELO
Fotos: PACO GRAU

El silencio administrativo

TAMBIEN DERRUMBA

El histórico edificio de las Esclavas, donde muchas generaciones han encontrado además de una educación académica, una formación en todos los aspectos; este histórico edificio, con sus pequeñas y bien aprovechadas pistas deportivas, su teatro, su pequeño bar y tantos y tantos locales de reuniones, todo eso se ha convertido en un montón de escombros.

Recientemente un político hablaba de la memoria colectiva de los pueblos y esa frase también ha sido utilizada por varios arquitectos. La memoria colectiva del pueblo de Alcoy se está convirtiendo en escombros, y, a la vuelta de la esquina, en un "mastodonte" de cemento. El antiguo edificio de las Esclavas ya no es nada. Y para ello no se ha necesitado ningún tipo de autorización. Con el mágico "silencio administrativo" ha sido suficiente. Y, además, gentilmente, se les permitió cerrar una calle y ocupar las aceras. Otros que tuvieron prisa.

FITXA PERIODÍSTICA

Títol de la notícia:

Data: Periòdic:

Secció: Pàgina:

Qui escriu la notícia?

El fotògraf és... ..

Què s'hi conta?

.....
.....

12. Ajuda Cueta a comprendre millor els canvis a la ciutat:

Com t'agrada més l'edifici, abans o després? Per què?

.....
.....

Creus que és important conservar els edificis històrics? Per què?

.....
.....

FÀBRIQUES DE FERRÀNDIZ I CARBONELL

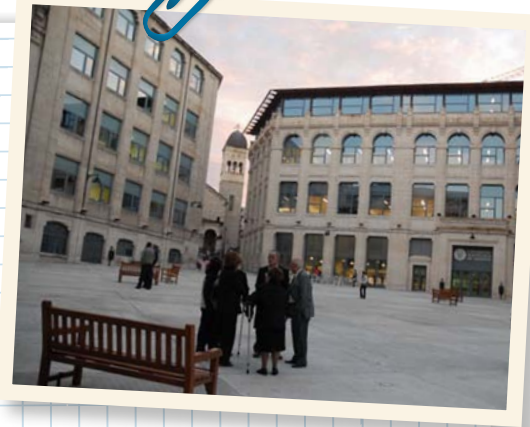
Any: 1917 (Carbonell), 1922 (Ferràndiz)

Estil: modernisme fabril

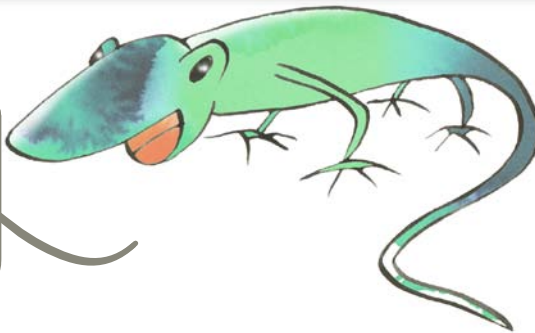
Tipologia: edifici civil, fàbriques tèxtils

Ubicació: plaça de Ferràndiz i Carbonell

Estat actual: s'utilitza com a seu de la Universitat
Politécnica de València-Campus d'Alcoi

Les ciutats creixen i no tots els edificis antics es poden conservar; però, si tenen valor patrimonial, el millor és buscar-los una altra utilitat.

13. Ja hem vist dos exemples de reutilització d'edificis antics: la "Casa d'Escaló" ara és el Conservatori de Música i Dansa, i les fàbriques de Ferràndiz i Carbonell ara són la Universitat. En coneixes més exemples a la teua ciutat? Pregunta a casa a veure qui li'n pot dir més a Cueta!

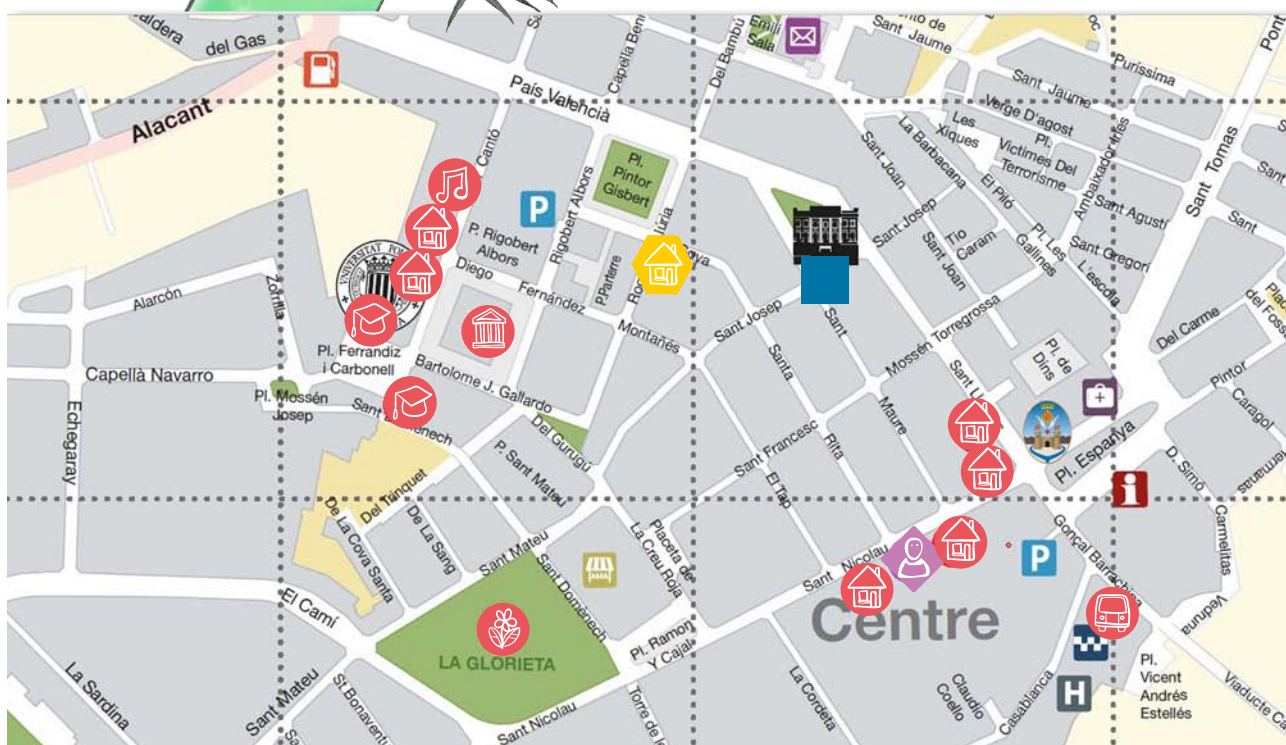
ABANS ERA...	ARA ÉS...

14. Per a conèixer bé qualsevol arquitectura, el millor és que deixeu estar els papers i eixiu al carrer a veure com és realment. Ací tens un plànol del centre d'Alcoi amb les obres que ja coneixes de Vicent Pascual i algunes més; dissenya una ruta per a visitar-les totes i posa-la en comú amb la resta de la classe per a fer el millor itinerari:

I això és tot, amics, recordeu-vos-en de saludar-me quan passeu per la "Casa del Pavo"!

- Obres de Vicent Pascual
- Obra de Timoteu Briet
- Obra de Vicent Pascual enderrocada
- Centre Cultural Mario Silvestre

- Ús actual:
- Conservatori de Música
 - Vivenda
 - Universitat
 - Museu
 - Cercle Industrial
 - Garatge
 - Parc

BIBLIOGRAFIA

- AA.DD.: *Cent anys de les Esclaves a Alcoi*. Alcoi, Gráficas Alcoi, 2007.
- AA.DD.: *Eclecticismo y Modernismo en Alicante. 1850-1917*. Alacant, Instituto de Cultura Juan Gil-Albert i CAM, 1999.
- AA.DD.: *Història d'Alcoi*. Ajuntament d'Alcoi i Ed. Marfil, 2006.
- AA.DD.: "L'arquitectura modernista a Alcoi". *Eines, revista de cultura i ensenyament*, 19. Alcoi, IES Pare Vitòria, 2001.
- AA.DD.: *Las Artes en el Círculo Industrial. Cuando las musas se visten de verde*. Alcoi, Círculo Industrial, 2012.
- ABAD SEGURA, Rafael: *Alcoi. Art Nouveau, Modernismo*. Alcoi, autoedició, 2013.
- CHARRON, Jacqueline: *Alcoi contado por sus piedras y vida de Vicente Pascual*. Cocentaina, Grafixman, 2009.
- CHARRON, Jacqueline: *Paseos arquitectónicos por Alcoi*. Alcoi, Gráficas Alcoi, 2002.
- DOMÉNECH ROMÀ, Jorge: *Del Modernismo al Funcionalismo. Características y evolución del movimiento modernista. El Modernismo en Alcoi y Novelda (casos concretos)*. Alacant, Universitat d'Alacant, 2013.
- DOMÉNECH ROMÀ, Jorge: *El Modernismo en Alcoi. Su contexto histórico y los oficios artesanales*. Salamanca, Ed. Aguaclara, 2010.
- GARCÍA ANTÓN, Irene: *La arquitectura de principios de siglo en Alicante y provincia*. Alacant, Diputació Provincial, 1980.

ALTRES RECURSOS

- Arxiu municipal d'Alcoi (<http://apl.alcoi.org/warxiu/serveis.asp>)
- Fototeca municipal d'Alcoi (<http://apl.alcoi.org/warxiu/fototeca/buscador.asp>)
- Hemeroteca municipal d'Alcoi (<http://apl.alcoi.org/warxiu/hemeroteca.asp>)
- Círculo Industrial de Alcoi (www.circuloindustrial.es)
- El Modernismo en Alcoi (www.modernismoenalcoi.com)
- Alcoi. El somni modernista (<http://documentart.es/es/portfolios/el-somni-modernista-alcoi-industria-i-art/>)
- Ruta Europea del Modernisme (www.artnouveau.eu/ca/)
- Tourist Info Alcoi (www.alcoiturisme.com)

Ajuntament d'Alcoi
Arxiu Municipal

